

OPERÁCIÓS RENDSZEREK 1. – 6. ELŐADÁS
A VIRTUÁLIS GÉP HARDVERESZKÖZEI

SOÓS SÁNDOR

Nyugat-magyarországi Egyetem
Simonyi Károly Műszaki, Faanyagtudományi és
Művészeti Kar
Informatikai és Gazdasági Intézet
E-mail: soossandor@inf.nyme.hu

Tartalomjegyzék.

Tartalomjegyzék

1. Ismétlés	1
1.1. Emlékeztető az előző órákról	1
2. A virtuális gép eszközei	2
2.1. Táarak	2
2.2. Táarkezelés az operációs rendszerben	4
2.3. Fájlkezelés az operációs rendszerben	6
3. Befejezés	7
3.1. Emlékeztető kérdések	7

1. Ismétlés

1.1. Emlékeztető az előző órákról

Klasszikus konkurens problémák.

- Termelő-fogyasztó probléma
- Írók-olvasók problémája
- Étkező filozófusok problémája
- Adatfolyamok illesztése

Nyelvi eszközök a folyamatok programozására.

- Precedenciagráf
- Fork-join utasításpár
- Parbegin-parend utasításpár

.

Ismétlés vége

2. A virtuális gép eszközei

2.1. Táruk

A virtuális gép további eszközei.

- Mielőtt elkezdjük:
  - FIGYELEM! Jegyzetelés!!!
  - Jövő héten zárthelyi!
  - Legyen-e konzultáció? Mikor?
- Az elmúlt órákon megismerkedtünk a virtuális gépeken futó folyamatokkal és az azokat futtató processzorokkal
- Most megvizsgáljuk, hogyan kezeli az operációs rendszer a virtuális gép további eszközeit
- Kezdjük azzal, hogy hogyan tároljuk az adatokat!

Táruk, tárhierarchia,.

- A táruk hierarchikus rendbe szervezettek:

külső táruk, harmadlagos tárolók
háttértáruk, másodlagos tárolók
operatív tár, memória
a processzor regiszterei

- A táruk jellemzői hierarchia szintek szerint:
  - Minél magasabb szinten van egy tároló:
    - * annál nagyobb méretű
    - * annál lassabb működésű
    - * annál nagyobb egységekben címezhető
    - * annál hosszabb a tárolási idő
- Alapvető ellentmondás:

- A különböző tárolási szintek hatékony kezelése a rendszer teljesítményének egyik kulcsa
- A műveletek elvégzéséhez az adatoknak a processzor regisztereiben kell lenniük. (Miért?)
- Az összes szükséges adat szinte soha nem fér el a regiszterekben, sokszor a memóriában sem, néha még a háttértárakon sem
- **A megoldás:** az adatokat rendszeresen mozgatni kell a tárolási szintek között
- Hogyan?
  - * regiszterek $\leftrightarrow$ memória: processzor
  - * memória $\leftrightarrow$ háttértár: fájl műveletek
  - * háttértár $\leftrightarrow$ külső tárhely: felhasználói beavatkozás
- Adatok elérése, címzés a különböző tárolószinteken:
  - **regiszterek:** minden regiszternek külön neve van, bizonyos műveletek csak bizonyos regiszterekkel végezhetők el
  - **memória:** minden memóriarekesz külön-külön címezhető
  - **háttértár:** fájlként, azon belül rekordként, blokkként címezhető
  - **külső tárhely:** médiaként címezhető, melyik CD/DVD lemezen, szalagon található a keresett adat
- Az adatok mozgatása kétféleképpen történhet:
  1. **Explicit:** (világosan kifejezett) pl. egy utasítással betöltünk egy fájlt a memóriába
  2. **Implicit:** (rejtett, közvetett) a rendszer végzi a háttérben a kényelem fokozása, vagy a hatékonyság növelése érdekében
- A rejtett adatmozgatás tipikus fajtái:
  1. **Virtualizálás**
    - Az alacsonyabb szinten lévő tárhely címzési módját kiterjesztjük a magasabb szintre
    - Ezzel megnöveljük az alacsonyabb szintű tárhely méretét (látszólag), de lassabban működik
    - Példa: virtuális memória, lemezen tárolódik, de memória módjára kezeljük, nem fájlként
  2. **Gyorsítótár (cache)**
    - Magasabb szintű elérési módon kezelünk egy alacsonyabb szintű tárhelyt

- Sokkal gyorsabb
  - De a mérete sokkal kisebb, mint a szimulált tár szokásos mérete
  - Kulcsfontosságú az adatmozgatás szervezése
  - **Lokalitási elv:** ha egy adatra szükség van, akkor nagy valószínűséggel a környezetében lévő adatokra is szükség lesz
  - Ezt használjuk ki a gyorsítótárak adatokkal való feltöltésekor
  - Megfelelő adatcserélési algoritmusokkal és a gyorsítótárak megfelelő méretezésével 80 – 99%-os találati arány is elérhető
- Jellegzetes gyorsítótárak:
    - Processzorba épített hardver-gyorsítótárak (utasítás- és adatcache), a memóriában lévő adatok aktuális részét teszik gyorsabban elérhetővé a processzor számára
    - A memóriában kialakított átmeneti tárterületek (buffer-cache) az éppen használatban lévő fájlok adatai egy részének tárolására
    - Memóriában kialakított virtuális diszk (RAM-diszk, elektronikus diszk)
    - A harmadlagos táruk fájlrendszereit tároló mágneslemez területek
  - Mire kell vigyázni a virtuális tárakkal kapcsolatban?
    - Mi történik, ha szabálytalanul állítjuk le az operációs rendszert?
    - A memóriában lévő adatok váratlanul elvesznek
    - A rejtett adatmozgatások félbeszakadnak
    - A háttértárakon lévő adatok inkonzisztens állapotban maradnak
    - A mágneslemezekben lévő adatokat nem tudjuk elérni a hagyományos eszközökkel, ha azok adminisztrációja nem hibátlan
  - Hogyan tudunk védekezni az ilyen hibák ellen?
    - Szünetmentes tápegység, akkumulátoros táplálás, notebook
    - **Vigyázat!** Nem csak áramszünet miatt állhat le szabálytalanul az operációs rendszer!
    - Biztonságos szoftvermegoldások (pl. naplózó fájlrendszer, minden végrehajtott műveletet naplóz a rendszer, így rendszerhiba esetén visszaállítható a korábbi állapot)

2.2. Tárkezelés az operációs rendszerben

Tárkezelés az operációs rendszerben.

- A tárkezelés területén az operációs rendszer feladata a következő eszközök kezelése:

- Operatív tár (memória)
- Háttértárak és külső tárok (fájlrendszerek)
- Virtuális memória
- Fájlrendszer-gyorsítótárak (buffer-cache)

Operatív tár.

- A korai operációs rendszerek közvetlenül kezelték a memóriát
- A programok a valóságos fizikai memóriacímekre hivatkoztak
- A program csak egy adott gépkonfiguráción tudott futni
- Javítás: a program betöltésekor a betöltőprogram (loader) beállította a fizikai címeket, ezután indította el a programot
- A mai operációs rendszerekben minden folyamat kap egy úgynevezett logikai memóriát, ami a fizikai memória (operatív tár) egy elválasztott része
- A folyamat nem tudja, hogy a fizikai memóriában ténylegesen hol fut, nem is kell tudnia, sőt ez meg is változhat

Logikai memória,.

- A megkapott memóriát a folyamat RAM, vagy PRAM-modell szerint működőnek látja
- Ezt a memóriát nem egy egységes, folytonos memóriának kezeli, hanem három önálló részt különít el:
  1. Kódterület:
    - általában csak olvassák a folyamatok
    - nem okoz gondot a közös használat
    - mérete előre ismert és nem változik
  2. Adatterület:
    - a változókat tárolja
    - a folyamatok írják és olvassák
    - a mérete általában nem változik
  3. Verem (stack):
    - változókat tárol
    - dinamikusán változik a mérete, nőhet és csökkenhet is
    - speciális esetben túlnőhet minden határon (pl. rekurzió), kinőheti a fizikai memóriát
    - fel kell készülni a verem-túlcsordulás kezelésére
    - (Mit jelent a rekurzió?)
    - (Hogyan működik az eljárás-hívás?)

2.3. Fájlkezelés az operációs rendszerben

Háttértárak kezelése.

- A memória tartalma addig él, amíg a számítógép működik
- A folyamat szempontjából a memóriában lévő adatok addig élnek, amíg a folyamat fut
- Ha valamilyen adatot meg akar őrizni, akkor háttértárra kell menteni
- A háttértárra írandó adatokat fájlalba kell szervezni
- A felhasználó szempontjából az operációs rendszer legfontosabb feladata a fájlkezelés (DOS-Disk Operating System)

Fájlkezelés.

- A másodlagos és harmadlagos tárolókon csak fájlokban lehet adatokat tárolni
- A fájlkezelés az operációs rendszer feladata
- Két szint:
  1. A fájl, mint tárolási egységek kezelése (egyben)
    - Fájlnev
    - Hierarchikus könyvtárszerkezet
    - Egy, vagy több gyökér (root)
    - Katalógusfájl (directory)
    - Kötetek (volume)
    - Mount
    - A fájl azonosítása: elérési út + fájlnev
  2. A fájlban lévő adatok kezelése
    - Fájlmodellek
    - Fájlműveletek

Fájlmodellek.

- A fájlban lévő adatok elérésére háromféle fájlmodell használatos:
  1. Soros elérésű (szekvenciális, sequential) fájl
    - mint a mágnesszalag
    - csak sorban lehet írni és olvasni
    - fájlpointer

2. Közvetlen elérésű (direct) fájl
  - bármelyik adatelem bájt, vagy rekord elérhető a sorszáma alapján
3. Indexelt, index-szekvenciális elérésű (index sequential access method, ISAM) fájl
  - adatrekordok, adatmezők
  - kulcsmező(k) alapján lehet elérni az adatokat
  - indextábla, indexfájl, rendezett kulcsok, mutató az adatra
  - adatbázis

Fájlműveletek.

1. Megnyitás (open)
2. Lezárás (close)
3. Végrehajtás (execution)
4. Létrehozás (create)
5. Törlés (delete)
6. Adatelérés, írás, olvasás (write, read)
7. Hozzáírás, hozzáfűzés (append)
8. Pozicionálás (seek)

3. Befejezés

3.1. Emlékeztető kérdések

Emlékeztető kérdések.

1. Hogyan csoportosíthatjuk a számítógépben lévő különböző tárákat?
2. Mi jellemzi ezeket a kategóriákat?
3. Milyen módokon mozgatjuk az adatokat a tárhierarchia szintjei között?
4. Mit nevezünk cache-nek?
5. Milyen veszélyei vannak a virtuális tárkezelésnek?
6. Hogyan kezelik a memóriát a különböző operációs rendszerek?
7. Hogyan kezelik a fájlokat az operációs rendszerek?

8. Mutassa be a három jellemző fájlmodellt!
9. Hasonlítsa össze ezeket?
10. Milyen fájlműveleteket valósítanak meg az operációs rendszerek?

Befejezés.

Köszönöm a figyelmet!